

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата економічних наук, доцента,
доцента кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу
Західноукраїнського національного університету
Котис Наталії Володимирівни
на дисертацію Худика Дмитра Івановича
на тему: «Управління соціально-культурним розвитком
територіальної громади в процесі реалізації гуманітарної політики»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування
галузі знань 28 – Публічне управління та адміністрування**

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Трансформаційні процеси у вітчизняному суспільстві, що спричинені реформуванням системи публічного управління, поглибленням децентралізації, активним впровадженням цифрових технологій у публічну сферу та іншими багатовимірними викликами, зокрема тими, що виникли внаслідок повномасштабної війни, зумовлюють необхідність перегляду підходів до управління розвитком територіальних громад та реалізації гуманітарної політики.

У сучасних умовах успішне функціонування територіальних громад дедалі більше залежить від ефективності управлінських рішень, спрямованих на забезпечення зростання їх соціально-культурного потенціалу. Адже саме у сфері соціально-культурного розвитку проявляються фундаментальні цінності громади, її здатність до самоорганізації, інтеграції у національний простір і протидії деструктивним впливам. Тому вивчення та наукове переосмислення механізмів, інструментів та стратегій управління соціально-культурним розвитком громад у процесі реалізації гуманітарної політики є надзвичайно актуальним і має високу прикладну цінність.

З огляду на вищевикладене, дисертаційна робота, виконана Худиком Дмитром Івановичем на тему: «Управління соціально-культурним розвитком територіальної громади в процесі реалізації гуманітарної політики», є

актуальною та своєчасною.

Дисертаційна робота органічно вписується у наукову проблематику освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування галузі знань 28 – Публічне управління та адміністрування і сприяє розширенню методологічного та аналітичного інструментарію прикладних досліджень, які здійснюються на кафедрі менеджменту, публічного управління та персоналу Західноукраїнського національного університету.

Результати дисертаційного дослідження відображені в науково-дослідних роботах Західноукраїнського національного університету, а саме: «Механізм активізації бізнес-середовища як суб'єкта трансформації міст України на засадах сталого розвитку та впровадження смарт-технологій» (державний реєстраційний номер 0119U101365); «Розроблення програми підвищення ефективності управління розвитком територіальної громади в умовах сучасних загроз» (державний реєстраційний номер 0122U200784); «Розробка Проекту Стратегії розвитку Збаразької територіальної громади (інформаційно-аналітичний матеріал)» (державний реєстраційний номер 0122U200784); «Актуальні проблеми публічного управління та адміністрування» (державний реєстраційний номер 0118U003181); «Менеджмент та публічне управління в умовах трансформації» (державний реєстраційний номер 0123U103562).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи. Наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані у дисертації, характеризуються належним рівнем обґрунтованості та достовірності. Це підтверджується проведенням і викладеним у роботі глибоким всебічним аналізом вітчизняних та зарубіжних наукових праць, нормативно-правових документів, а також значного масиву офіційного статистичного, аналітичного та фактологічного матеріалу.

У дисертаційному дослідженні використано широкий спектр загальнонаукових і спеціальних методів дослідження (діалектичний, логічний, абстрактно-логічний, статистичний, експертний, системного аналізу та інші), а

також враховано фундаментальні положення теорії публічного управління та сучасні економічні, політичні, соціологічні теорії, що забезпечило наукову цілісність підходів, релевантність отриманих результатів сучасним умовам, достовірність й аргументованість сформульованих положень та пропозицій.

Про обґрунтованість та достовірність наукових результатів, висновків та рекомендацій дисертації свідчить: успішна апробація отриманих напрацювань на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та наукових семінарах; впровадження наведених теоретико-прикладних розробок у практичну діяльність організацій публічного сектору; використання сформульованих положень і пропозицій у навчальному процесі в Західноукраїнському національному університеті.

Дисертація є самостійним завершеним науковим дослідженням, виконаним на високому теоретико-методологічному рівні, у якому обґрунтовано нові наукові результати, що спрямовані на розв'язання актуального науково-практичного завдання у навчальний процес Західноукраїнського національного університету — формування теоретико-методичних засад і прикладних технологій управління соціально-культурним розвитком територіальної громади в контексті реалізації гуманітарної політики.

Структура та зміст основних положень дисертаційної роботи. Дисертація заслуговує позитивної оцінки з огляду на її структуру, викладені теоретичні положення, науково-методичні і прикладні розробки.

Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст дисертації викладено на 177 сторінках. Робота містить таблиці та рисунки. Список використаних джерел налічує 464 позиції.

Структура та зміст дисертації повністю відповідають темі, меті та завданням дослідження. Дисертаційна робота написана літературною українською мовою із дотриманням наукового стилю та оформлена у відповідності до встановлених вимог. Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, що характеризується змістовною цілісністю, логічною

послідовністю розглянутих питань, об'єктивністю викладення матеріалів дослідження, обґрунтованістю висновків.

Наукова новизна результатів дослідження. Дисертаційне дослідження містить низку положень, що можуть бути оцінені як внесок у розвиток науки та практики управління соціально-культурним розвитком територіальної громади. Серед результатів дослідження, що характеризуються наявністю елементів наукової новизни можна виокремити такі здобутки дисертанта:

- вперше обґрунтовано теоретичні засади концепції ієрархічності управління соціально-культурним розвитком територіальної громади, що на відміну від традиційного підходу визначає, що соціально-культурний розвиток є об'єктом синергійного управлінського впливу з боку органів місцевого самоврядування, громадського сектору, місцевих органів державної виконавчої влади, центральних органів державного управління, наддержавних та глобальних інститутів;

- удосконалено розуміння сутності соціально-культурного розвитку територіальної громади як об'єкта управлінського впливу. Визначено, що територіальна громада виступає багатогранним об'єктом соціально-культурного розвитку, який є ключовим елементом у процесі формування гармонійного суспільства. Її функціонування в умовах сучасних викликів вимагає ефективного управлінського впливу, спрямованого на забезпечення сталого розвитку, збереження культурної спадщини та підтримку соціальної згуртованості. Обґрунтовано, що соціально-культурний розвиток громади — це складний процес, який включає взаємодію соціальних, економічних, культурних та освітніх аспектів для формування і підтримки її ідентичності, згуртованості та високої якості життя;

- удосконалено комплексний підхід до реалізації гуманітарної політики. Визначено, що гуманітарна політика — це сфера діяльності, яка відіграє ключову роль у реагуванні на гуманітарні кризи, захисті прав людини та наданні допомоги нужденним. Її організація вимагає чіткої інституційної основи, дотримання принципів нейтральності, незалежності, неупередженості й

гуманізму та відповідного підходу до ієрархічності процесу реалізації, Ключовими завданнями гуманітарної політики має бути: на міжнародному рівні – створення стандартів, правових рамок та координація глобальних дій; на національному рівні – реалізація стратегії відповідно до потреб та умов держави; на регіональному рівні – адаптація стратегії до специфіки регіону та мобілізація ресурсів; на місцевому рівні – впровадження заходів допомоги на місцях, часто в безпосередньому контакті з людьми, які її потребують;

– удосконалено структурування соціально-культурного розвитку територіальної громади на основі поєднання культурної ідентичності та соціальної згуртованості. Культурна ідентичність громади є одним із основних факторів її унікальності, основою для формування почуття належності серед її членів та визначає цінності, традиції, мову та звичаї, які стають об'єднуючим елементом для населення. Соціальна згуртованість громади полягає у створенні умов для співпраці між групами населення, спрямованої на вирішення спільних проблем і досягнення загальних цілей та охоплює такі аспекти, як взаємоповага, підтримка у кризових ситуаціях, а також активна участь громадян у житті громади;

– набули подальшого розвитку підходи до формування механізму управління соціально-культурним розвитком територіальної громади, що передбачає: розробку стратегій соціально-культурного розвитку, що враховують сучасні виклики; залучення мешканців до процесу прийняття рішень; стимулювання громадської активності через соціально-культурні проекти та ініціативи; підтримку партнерства із культурними, освітніми та бізнесовими інституціями. Обґрунтовано, доцільність використання інструментів стратегічного планування, моніторингу, оцінки результатів, комунікації та необхідність імплементації грантових програм;

– набули подальшого розвитку індикатори впливу соціально-культурного розвитку територіальної громади на її комплексний розвиток, зокрема підвищення якості життя, формування соціального капіталу, культурні інновації. Створення інфраструктури (культурних центрів, бібліотек, парків і

місць для проведення масових заходів), яка відповідає потребам громадянськості та цифровізація, можуть сприяти економічному розвитку та глобальній інтеграції громади, зберігаючи її соціально-культурну унікальність;

— набули подальшого розвитку підходи до підвищення ефективності управлінської діяльності органів місцевого самоврядування у процесі забезпечення соціально-культурного розвитку громад, що передбачають діагностику потреб, стратегічне планування, використання сучасних технологій, міжгалузеву співпрацю, формування соціального капіталу, раціональне використання бюджетних ресурсів та систематичний моніторинг результатів.

Отже, основні наукові положення, результати і висновки дисертаційної роботи мають істотну новизну, достатню обґрунтовані та достовірні.

Практичне значення результатів дослідження. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання наведених у дисертації пропозицій для подальшого вдосконалення управління соціально-культурним розвитком територіальної громади в процесі реалізації гуманітарної політики.

Так результати дисертаційного дослідження доведені до рівня конкретних методичних і практичних рекомендацій апробовані та використані у практичній діяльності: управління стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради (довідка № 47/2 від 2 червня 2025 р.), Великобerezовицької селищної радою (довідка № 187 від 4 квітня 2025 р.), Скориківської сільської ради (довідка № 70 від 20 травня 2025 р.), Тернопільського обласного методичного центру народної творчості Тернопільської обласної ради (довідка № 95 від 3 червня 2025 р.).

Практична значимість дослідження підтверджується використанням отриманих результатів у навчальному процесі при розробленні та викладанні професійно орієнтованих дисциплін для підготовки здобувачів на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти галузі знань 28 – Публічне управління та адміністрування. за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування у Західноукраїнському національному університеті (довідка № 159 від 21 травня 2025 р.).

Повнота відображення наукових положень дисертаційної роботи в опублікованих автором працях. Теоретико-прикладні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи повною мірою знайшли відображення у 13-ти наукових працях загальним обсягом 5,27 д.а. (з яких особисто автору належить 3,45 д.а.), у тому числі: 1 стаття у міжнародному виданні, яке індексується в Web of Science, 1 стаття у міжнародному виданні, яке індексується в наукометричних базах даних, 2 одноосібні статті у наукових фахових виданнях категорії «Б» та 9 публікацій за матеріалами конференцій.

Профіль видань та зміст наукових праць відповідають встановленим вимогам щодо повноти висвітлення отриманих результатів дисертаційної роботи на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування галузі знань 28 – Публічне управління та адміністрування. Опубліковані праці повністю охоплюють зміст дисертації та послідовно відображають етапи її підготовки: теоретичне осмислення проблеми, формування методологічних засад, аналітичний блок та практичне впровадження.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, її наукову новизну, теоретичну та практичну цінність, варто відзначити наявність деяких зауважень і дискусійних положень, зокрема:

1. Дискусійним є твердження автора, що: «Соціально-культурний розвиток територіальних громад є складною динамікою, у якій публічні управлінці відіграють вирішальну роль, визначаючи культурну політику та впроваджуючи програми, що впливають на суспільні цінності та норми» (с. 36-37), оскільки: по-перше, категорія «складна динаміка» у даному контексті звучить надто загально, сприймається як оціночне, а не аналітичне визначення, не враховує системність і взаємозалежність елементів та не дає чіткого уявлення про характер, структуру чи механізми процесу; по-друге, формулювання «публічні управлінці відіграють вирішальну роль» оскільки воно однозначно надає провідну роль лише окремій групі суб'єктів управління, тоді як на практиці публічні управлінці виступають

радше координаторами або модераторами процесів, реагуючи на запити громади, що ініційовані громадськими організаціями, мешканцями громад, бізнес структурами та ін.; по-третє вплив на суспільні цінності та норми не обмежується лише культурною політикою та впровадженням програм, оскільки значну роль у цьому багатофакторному та тривалому процесі відіграють інститут сім'ї, освіта, релігія, медіа, громадянське суспільство, а також соціально-економічні умови та глобальні інформаційні потоки. Саме комплексна взаємодія цих чинників формує ціннісні орієнтири громади, а не лише адміністративні або програмні заходи з боку публічної влади;

2. У п. 2.1 дисертаційної роботи прослідковується нечітка концептуалізація поняття ресурсів у контексті соціально-культурного розвитку територіальних громад, відсутність їх системної класифікації та функціонального уточнення. Автором наведено щонайменше три різні підходи до класифікації ресурсів (с. 90; с. 96) без належного зіставлення чи обґрунтування вибору одного з них як базового, що створює певну теоретичну невизначеність. Доцільно було б здійснити порівняльний аналіз підходів до класифікації ресурсів, чітко визначити, які саме ресурси є ключовими у сфері соціально-культурного розвитку та послідовно дотримуватися обраної типології упродовж усього дослідження.

3. Дисертант слушно зазначає, що «Оцінка ресурсного потенціалу територіальних громад є критично важливим елементом управління соціально-культурним розвитком. Ефективне оцінювання передбачає застосування різноманітних методологічних підходів, серед яких вагоме місце займають SWOT-аналіз та PESTEL-рамка» (с. 98). Акцентуючи на важливості цих методів та описуючи методологію їх проведення (с. 98-99; с. 144) автор все ж не застосував їх для оцінки ресурсного потенціалу громад у аналітичному розділі дисертації, зокрема у п. 2.1. Проведення такого дослідження має значну науково-прикладну цінність та підсилило би роботу, дозволивши комплексно і структуровано охарактеризувати чинники, що впливають на ресурсний потенціал соціально-культурного розвитку громад, а також на основі виявлених проблем надати

відповідні рекомендації щодо покращення ефективності його використання;

4. У п. 2.2 дисертаційної роботи автором оцінено тенденції та проаналізовано чинники соціально-культурного розвитку територіальних громад. Безперечно, таке дослідження має значну науково-прикладну цінність, проте було б доцільним систематизувати й структурувати ці чинники з виокремленням їхніх типів (внутрішні/зовнішні, економічні/інституційні/соціальні тощо), а також встановити їх причинно-наслідкові зв'язки з виявленими тенденціями. Було б доречним візуалізувати результати у вигляді таблиці чи рисунку. Такий підхід посилив би доказовість викладених у роботі положень та аналітичну глибину дослідження;

5. У дисертації приділено значну увагу екологічним аспектам у контексті забезпечення зміцнення територіальних громад, що загалом є актуальним і відповідає сучасним викликам сталого розвитку (с. 84; с. 107; с. 117-119). Зокрема, автор неодноразово наголошує на важливості врахування екологічних компонент, принципів та ініціатив у системі стратегічного планування місцевого розвитку (с. 147; с. 149-151, с. 179) та необхідності удосконалення управління соціально-культурним розвитком територіальної громади шляхом інтеграції екологічної модернізації (с. 157). Водночас автором недостатньо конкретизовано механізми управління соціально-культурним розвитком територіальної громади, які би враховували екологічні чинники і пріоритети як системний компонент стратегічних рішень. Доцільно було б деталізувати, як саме екологічні ініціативи можуть впливати на соціально-культурне середовище громад, а також глибше розкрити сутність екологічної модернізації, обґрунтувати її необхідність та охарактеризувати як процес упровадження екологічно орієнтованих управлінських рішень, що сприятимуть сталому соціально-культурному розвитку територіальних громад. Така конкретизація дозволила б посилити науково-практичну цінність третього розділу дисертації.

Проте, вищезазначені зауваження не знижують загальної високої оцінки дисертаційної роботи та не применшують наукового та практичного значення результатів рецензованого дослідження.

Загальний висновок про дисертаційну роботу. Дисертація Худика Дмитра Івановича на тему: «Управління соціально-культурним розвитком територіальної громади в процесі реалізації гуманітарної політики» є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконана на високому науково-теоретичному рівні, містить науково обґрунтовані результати, які характеризуються науковою новизною та мають теоретичну і практичну цінність.

Дисертаційна робота за своїм змістом відповідає спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування, вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами і доповненнями від 08.04.2025 р. № 426), Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор Худик Дмитро Іванович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування галузі знань 28 – Публічне управління та адміністрування

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту,
публічного управління та персоналу
Західноукраїнського національного університету

Наталія КОТИС

